

INTRODUCCIÓN AO CURRÍCULUM DE PAISAXE E SUSTENTABILIDADE

POR QUE?

A paisaxe é, segundo a definición do Convenio Europeo da Paisaxe (CEP), calquera parte do territorio, tal e como é percibida polas poboacións, cuxo carácter resulta da acción dos factores naturais e humanos e das súas interaccións. O CEP, ratificado polo Estado Español, reclama unha nova cultura territorial e paisaxística e sostén que a paisaxe contribúe á formación das culturas locais e é unha compoñente fundamental do seu patrimonio natural e cultural. **O Consello de Europa, á luz destes principios, emitiu varios informes nos que insistía na necesidade de que os países aborden planes formativos e fixen os seus obxectivos e metodoloxías en materia de educación en paisaxe nas etapas de Primaria e Secundaria. Uns informes que, ademais, pon o énfase na especial relación existente entre a educación en paisaxe e o desenvolvemento sostible.**

En Galicia, a lei 7/2008 de 7 de xullo de protección da Paisaxe de Galicia, que comparte os principios do Convenio, insta ao “fomento e á incorporación da materia de paisaxe nos distintos ciclos educativos”. Este mandato explica a oferta desta nova materia sobre a paisaxe e a sustentabilidade para primeiro ou segundo da ESO como materia de libre configuración autonómica.

QUE É?

A paisaxe é un concepto complexo e rico en significados que aglutina as diferentes dimensións dun desenvolvemento sustentable, é dicir, a dimensión natural, cultural social e económica. É o noso entorno vital e a expresión formal da acción humana no medio natural ó longo da súa historia. O estudo da paisaxe lévanos a coñecer as manifestacións sensíbeis desa longa relación dialéctica entre o ser humano e o seu territorio, desvelando as chaves dun modelo de sociedade que sexa quen de manter o equilibrio ecolóxico e conservar o seu patrimonio natural e cultural.

PRINCIPIOS

A materia de Paisaxe e Sustentabilidade contribuirá a **traballar o sentido de pertenza** do alumnado a unha comunidade, a sentirse parte activa dunhas paisaxes herdadas e a entender **que preservar este patrimonio** entraña unha responsabilidade presente e futura. Pretende afondar nas **claves do desenvolvemento sostible**, baseado no equilibrio harmónico entre as necesidades sociais, a economía e o medio ambiente; e favorecer esta sensibilización mediante a adquisición de coñecementos

básicos para a interpretación das paisaxes galegas; desenvolvendo unha conciencia crítica sobre os seus valores culturais, ambientais, sociais e económicos. E, finalmente, busca trasladarlle ao alumnado a idea da estreita relación entre a paisaxe e o benestar material, mental e espiritual da nosa sociedade. Un feito que converteu á paisaxe nun dereito.

APRENDIZAXE EMOCIONAL

O currículo incide especialmente na aprendizaxe emocional, achegándonos ás paisaxes a través da súa vivencia. Invita, polo tanto, a traballar coa emotividade do alumnado nas súas paisaxes cotiás, para tratar de entendernos a nós mesmos e os nosos vínculos co contorno, inducendo comportamentos e hábitos que garanten unha mellor calidade de vida desde os principios da sustentabilidade. Pretende transmitir, ao fin, a mensaxe de que as paisaxes son un produto social en permanente construción, suxeitas hoxe en día a inercias e dinámicas transformadoras que as poñen en perigo, polo que debemos promover un compromiso persoal e colectivo sobre este ben común. A materia busca sentar as bases para que o alumnado constrúa unha relación positiva e responsable cos lugares que conforman o seu espazo vital, cunha mirada adestrada e cun espírito construtivo que lle prepare para participar na vida da súa propia comunidade.

METODOLOXÍA PROPOSTA

A paisaxe como obxecto de “ensino-aprendizaxe” brinda sempre a oportunidade de repensar a nosa práctica docente. É unha excelente ocasión para a experimentación nas metodoloxías e na xestión de aula, a partires de proxectos interdisciplinares e tarefas pertinentes e contextualizadas. Baixo os postulados do desenvolvemento de competencias clave, aprender e facer son accións inseparables nesta materia. Polo tanto, as metodoloxías recomendadas serán aquelas que requiran mobilizar coñecementos, habilidades e actitudes en situacións moi próximas á realidade vivida polo alumnado. Propostas que estimulen a creatividade a partires de traballos baseados en proxectos, que partan do seu entorno próximo como estratexia para introducir aprendizaxes significativos na vivencia e valoración das súas paisaxes. Escenarios de aprendizaxe que integren de xeito natural as ferramentas TIC. Hoxe dispoñemos de múltiples recursos para achegarnos ás paisaxes a través das imaxes e da cartografía dixital. Trátase de ofrecerlle ao alumnado unhas follas de ruta que lle descubran o seu contorno, dotándolles, a súa vez, das ferramentas para coñecer e valorar calquera outra paisaxe lonxe do seu espazo e do seu tempo. **A dimensión temporal nas paisaxes** é unha boa porta de entrada para traballar na aula, empregando fotos, mapas ou relatos antigos. Trátase de desvelar os modos de vida, os recursos empregados e cómo se forxaron aquelas vellas paisaxes, das que hoxe só quedas as súas pegadas. E, tamén, o tempo futuro ofrécenos ricas posibilidades educativas. A paisaxe é, ante todo, cambio, e o desafío consiste en xestionar este cambio cara a unha paisaxe máis sustentable. A materia debe invitar a que o alumnado exprese as súas propias aspiracións e desexos e comece a asumir a súa responsabilidade cara á conservación e xestión da paisaxe.

Para acadar estes obxectivos, **o traballo de campo eríxese nun procedemento de referencia nesta materia**. A paisaxe é un libro que se le cos pés. E a través del pódese despreparar un axeitado traballo competencial. A paisaxe brinda ao alumnado a oportunidade de enfrontarse a aprendizaxes moi pretos da súa realidade cotiá, o que lle dará sentido aos contidos que se lles propoñan. **O contorno é un “espazo educativo”**. A cidade, o rural, o conxunto dos escenarios dos que formamos parte contribúen á creación dunha cidadanía formada e comprometida.

O DESENVOLVEMENTO DE COMPETENCIAS CLAVE E CONTIDOS TRANSVERSAIS

O aporte da materia ao desenvolvemento do conxunto das competencias chave que engloban destrezas, actitudes e coñecementos é moi importante. Aínda que cumpre salientar a súa achega á competencia social e cívica, sen esquecer a outras como a competencia dixital, competencia de comunicación lingüística, aprender a aprender e a competencia matemáticas e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Este currículo, na súa abordaxe transdisciplinar incide dun modo especial, nos apartados transversais definidos ao longo da etapa e para todas as materias: o desenvolvemento sostible e medio, a educación cívica e constitucional, as TIC e a comunicación audiovisual.

OS BLOQUES DE CONTIDOS

En definitiva, trátase dun **currículo aberto a diferentes propostas metodolóxicas**, aínda que invítase ao profesorado a incidir nas potencialidades que nos ofrece o traballo fora da aula para achegarse as paisaxes próximas, co fin de ler nelas unha marabillosa narración, chea de suxestións sobre o noso medio natural, sobre a nosa cultura e sobre nos mesmos. **Esta función hermenéutica das paisaxes permite lecturas** complementarias que marcan un camiño que arranca na identificación e caracterización dos elementos e as súas relacións espaciais, segundo o tipo de paisaxe e a escala de traballo elixida. É dicir, responder á pregunta de como é a paisaxe. Un segundo capítulo ábrese para invitar ao alumnado **á busca de resposta sobre as relacións causais que explican as súas paisaxes**. E, por suposto, calquera paisaxe é unha realidade dinámica, cambiante a calquera escala. Por isto, haberá que **tratar o cambio na paisaxe, como froito de dinámicas naturais e culturais** que interactúan permanentemente. Unha co-evolución que se fundamenta **no mantemento dun equilibrio ecolóxico, na equidade social e nunha economía eficiente**.

A SÚA AVALIACIÓN

Para rematar, cumpre insistir no emprego de ferramentas de avaliación coherentes coas metodoloxías recomendadas, sempre adaptadas ao nivel de desenvolvemento cognitivo da alumnado nestes primeiros cursos da ESO.